

156. Il topo di campagna e il topo di città

È preferibile una vita modesta, ma tranquilla, al benessere rischioso che offre la città.

Μῦς ἀρουραῖος ἀστικῶ μὲν φίλος ἐγίγνετο καὶ, ὡς τὴν φιλίαν πιστοῖτο, πρότερος¹ εἰς ἀγρὸν τὸν ἀστικὸν παρελάμβανε καὶ ξενίαν αὐτῶ παρεῖχε καὶ ἃ φαῦλα ὁ ἀγρὸς φέρει τοῖς ἐνοικοῦσιν, τούτοις τὴν τράπεζαν παρεσκεύαζεν. Ὑστερον δὲ οὐ πολλῶ ἀμειβόμενος τὴν ξενίαν ὁ ἀστικὸς εἰς ἄστυ τὸν ἀρουραῖον παρελάμβανε, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ ἀνδρὸς εὐπόρου ἐξένιζεν. Ἦδη γε μὴν τῶν σίτων ἔμελλον προσάπτεσθαι, ὅτε ἐξαίφνης εἰς τὸ ἀνώγειον θεράποντες εἰσῆρχοντο σὺν κυσὶ καὶ ὁ μὲν ἀστικὸς, ἔμπειρος τῶν τόπων, εἰς τὰς συνήθεις ὁπὰς κατέφευγεν, ὁ δ' ἀρουραῖος ἀθλίως κατὰ τοὺς τοίχους διέτρεχεν. Καὶ τελευταῖον μόλις διασφζόμενος τῷ ἀστικῷ «Χαῖρε», λέγει, «ἀγαθὴ φίλε, τῇ σῆ εὐτυχίᾳ· ἐμοὶ μὴν ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς μετριότης τῶν τοῦ ἄστεως τρυφῶν πολλῶ ἀμείνων ἐστίν». Καὶ εὐθὺς εἰς τὰς ἀρούρας ἐπανήρχετο.

225. Due valorosi centurioni

Durante una battaglia due centurioni romani si sfidano nel coraggio.

Ἦσαν δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ τότε δύο ἄριστοι ταξίαρχοι, πάντα τὸν χρόνον περὶ ἀνδραγαθίας ἀλλήλοις ἀντιποιούμενοι, Τίτος τε Πουλφίων καὶ Λούκιος Βαρῆνος· τούτων ὁ μὲν Πουλφίων, τῶν πολεμίων προθύμως περὶ τὸ χανάκωμα μαχομένων «Τί νῦν μέλλεις», ἔφη, «ὦ Βαρῆνε; ἢ τίνα τοῦ τὴν σοῦ ἀρετὴν δηλῶσαι ἀναμένεις καιρὸν; αὕτη μόνη τὰ διάφορα ἡμῶν πάντα ἤδη διαλύσει ἡμέρα». Ταῦτα μὲν λέγων, ἐξῆλθέ τε τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἦ¹ μάλιστα πυκνοὶ οἱ πολέμιοι ἐφαίνοντο, ταύτη ἔρριπεν² τότε δ' οὐδ' ὁ Βαρῆνος ἐν τῷ χανάκωματι μένειν ἠνείχετο, ἀλλὰ τὴν πάντων αἰδούμενος δόκησιν καὶ αὐτὸς ἐφείπετο.³

1 ἦ: avverbio. — 2 ἔρριπεν: sottint. ἐαυτόν. — 3 ἐφείπετο: da ἐφ-έπω.

LE LEGIONI DELLA PANNONIA SI RIBELLANO [da Cassio Dione]

Ἐθορύβησαν οἱ ἐν τῇ Παννονίᾳ στρατιῶται, ἐπειδὴ τάχιστα τῆς τοῦ Αὐγούστου μεταλλαγῆς ἦσθοντο. Καὶ συνελθόντες ἐς ἓν τεῖχος καὶ ἐκεῖνο κρατυνάμενοι, πολλὰ καὶ στασιαστικὰ ἔπραξαν. Τὰ τε γὰρ ἄλλα καὶ τὸν ἄρχοντα ἀποκτεῖναι ἐπεχείρησαν, τοὺς τε δούλους αὐτοῦ συλλαβόντες ἐβασάνισαν. Οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἠθελον ὑπὲρ ἑκκαίδεκα ἔτη στρατεύεσθαι, καὶ δραχμὴν ἡμερησίαν φέρειν, ἀπειλοῦντες, ἂν μὴ τύχωσιν αὐτῶν, τό τε ἔθνος [“la provincia”] ἀποστήσειν καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλάσειν. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ Δρούσου σὺν τοῖς δορυφόροις ἐπελθόντος σφίσις ἐταράχθησαν μὲν, ἐπεὶ μηδὲν αὐτοῖς βέβαιον ἐλέγετο, καὶ τῶν συνόντων αὐτῷ κατέτρωσάν τινας καὶ αὐτὸν τῆς νυκτὸς περιεφρούρησαν, μὴ διαφύγη. Τῆς δὲ δὴ σελήνης ἐκλιπούσης ἀπημβλύνθησαν, ὥστε κακὸν μὲν μηδὲν ἔτ’ αὐτοὺς ποιῆσαι, πρέσβεις δὲ πρὸς τὸν Τιβέριον ἀποστεῖλαι.

TESEO UCCIDE IL MINOTAURO [da Apollodoro]

Ἐχούσης δὲ τῆς νεῶς μέλαν ἰστίον Αἰγεὺς τῷ παιδί ἐνετείλατο, εἴαν ὑποστρέφῃ ζῶν, λευκοῖς πετάσαι τὴν ναῦν ἰστίοις. Ὡς δὲ ἦκεν εἰς Κρήτην, Ἀριάδνη θυγάτηρ Μίνωος ἐρωτικῶς διατεθεῖσα πρὸς αὐτὸν συμπράσσειν ἐπαγγέλλεται, εἴαν ὁμολογήσῃ γυναῖκα αὐτὴν ἔξειν ἀπαγαγὼν εἰς Ἀθήνας. Ὁμολογήσαντος δὲ σὺν ὄρκοις Θησεῦς, δεῖται Δαιδάλου μνηῦσαι τοῦ λαβυρίνθου τὴν ἔξοδον. Ὑποθεμένου δὲ ἐκείνου, λίνον εἰσιόντι Θησεῖ δίδωσι· τοῦτο ἐξάψας Θησεὺς τῆς θύρας ἐφελκόμενος εἰσῆει. Καταλαβὼν δὲ Μινώταυρον ἐν ἐσχάτῳ μέρει τοῦ λαβυρίνθου παίων πυγμαῖς ἀπέκτεινεν, ἐφελκόμενος δὲ τὸ λίνον πάλιν ἐξῆει. Καὶ διὰ νυκτὸς μετὰ Ἀριάδνης καὶ τῶν παίδων εἰς Νάξον ἀφικνεῖται. Ἐνθα Διόνυσος ἐρασθεὶς Ἀριάδνης ἤρπασε. Λυπούμενος δὲ Θησεὺς ἐπ’ Ἀριάδνην καταπλέων ἐπελάθετο πετάσαι τὴν ναῦν λευκοῖς ἰστίοις. Αἰγεὺς δὲ ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τὴν ναῦν ἰδὼν ἔχουσαν μέλαν ἰστίον, Θησεῖα νομίσας ἀπολωλέναι ῥίψας ἑαυτὸν μετήλλαξε. Θησεὺς δὲ παρέλαβε τὴν Ἀθηναίων δυναστείαν, καὶ τὴν ἀρχὴν ἅπασαν ἔσχε μόνος.

367. Emilio Paolo in Spagna

Emilio Paolo si distingue nella campagna militare in Spagna.

Συστάντος πρὸς Ἀντίοχον τὸν μέγαν πολέμου τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ τῶν ἡγεμονικωτάτων ἀνδρῶν τετραμμένων πρὸς ἐκεῖνον, ἄλλος ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ἀνέστη πόλεμος, ἐν Ἰβηρία κινήματων μεγάλων γενομένων. Ἐπὶ τοῦτον ὁ Αἰμίλιος ἐξεπέμφθη καταστὰς στρατηγός. Μάχη μὲν οὖν δις ἐκ παρατάξεως ἐνίκησε τοὺς βαρβάρους, περὶ τρισμυρίους ἀνελῶν, πόλεις δὲ πεντήκοντα καὶ διακοσίας ἐχειρώρατο δεξαμένας αὐτὸν ἐκουσίως. Εἰρήνη δὲ καὶ πίστει συνηρμοσμένην ἀπολιπὼν τὴν ἐπαρχίαν, εἰς Ῥώμην ἐπανῆλθεν, οὐδὲ δραχμῆ μιᾷ γεγονῶς εὐπορώτερος ἀπὸ τῆς στρατείας. Ἦν δὲ καὶ περὶ τᾶλλα χρηματιστῆς ἀργότερος,¹ εὐδάπανος ἀεὶ καὶ ἀφειδῆς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων.

¹ Ἦν... χρηματιστῆς ἀργότερος: «si curava poco del denaro».

375. La sorte dei vili a Sparta

Solo a Sparta la vita diventa insopportabile per chi si macchia di viltà.

Ἄξιον δὲ τοῦ Λυκούργου καὶ τότε ἀγασθῆναι, τὸ κατεργάσασθαι ἐν τῇ πόλει αἰρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ὅποταν τις κακὸς γένηται, ἐπὶ κλησὶν μόνον ἔχει κακὸς εἶναι, ἀγοράζει δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ὁ κακὸς τὰγαθῷ καὶ κάθηται καὶ γυμνάζεται, ἐάν βούληται· ἐν δὲ τῇ Λακεδαιμονίᾳ πᾶς μὲν ἂν τις αἰσχυθεῖ τὸν κακὸν σύσκηνον παραλαβεῖν, πᾶς δ' ἂν ἐν παλαίσματι συγγυμναστήν. Πολλάκις δ' ὁ τοιοῦτος καὶ διαιρουμένων τοὺς ἀντισφαιριοῦντας ἀχώριστος περιγίγνεται, καὶ ἐν χοροῖς δ' εἰς τὰς ἐπονειδίστους χώρας ἀπελεύνεται, καὶ μὴν ἐν ὁδοῖς παραχωρητέον αὐτῷ. Ἐγὼ μὲν δὴ, τοιαύτης τοῖς κακοῖς ἀτιμίας ἐπικειμένης, οὐδὲν θαυμάζω τὸ προαιρεῖσθαι ἐκεῖ θάνατον ἀντὶ τοῦ οὕτως ἀτίμου τε καὶ ἐπονειδίστου βίου.

59. Le sorti degli uomini cambiano

Molteplici eventi possono trasformare completamente la vita degli uomini; solo la morte rende tutti uguali.

Ἐν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ πολλαπλάσιαι συμφοραὶ γίνονται καὶ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὰς ἐναντίας τύχας ἄγουσιν. Διόπερ οἱ μὲν πλούσιοι οἱ δὲ πτωχοὶ εἰσιν, καὶ οἱ μὲν εὐμοῖροι οἱ δὲ δύσμοροι, καὶ οἱ μὲν καλοὶ οἱ δὲ αἰσχροί, καὶ οἱ μὲν ἰσχυροὶ οἱ δὲ ἄρρωστοι. Ἄλλ' ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἔνιοι πιστεύουσι τὰ τῆς γῆς ἀγαθὰ βέβαια καὶ αἰδία εἶναι, οἰόμενοι τῆς οὐσίας εἰσαεὶ δεσπότηαι εἶναι. Ἄλλ' ἢ τῇ τῶν θεῶν βουλῇ ἢ κατὰ μοῖραν πολλάκις αἱ τύχαι μεταβάλλονται, καὶ ὁ μὲν βαθύπλουτος ἄπορος γίγνεται, ὁ δὲ δυνάστης ὑπήκοος καὶ ταπεινός, ὁ δὲ ῥωμαλέος ἄτονος, ἕως¹ ὁ θάνατος ἀφικνέεται ὃς² ἴσους τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖ, καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀλλότρια γίγνεται.

309. L'avventura di Arione

Il poeta Arione, divenuto ricco alla corte del tiranno Periandro, si mette in viaggio per Mitilene...

Ὁ Περίανδρος ἔχαιρε τῷ Ἀρίωνι καὶ πολλάκις μετεπέμπετο αὐτὸν ἐπὶ τῇ τέχνῃ· ὁ δὲ πλουτήσας παρὰ τοῦ τυράννου ἐπεθύμησε, πλεύσας οἴκαδε ἐς τὴν Μήθυμναν, ἀναφαίνειν τὸν πλοῦτον· καὶ ἐπιβὰς πορθμείου τινὸς κακούργων ἀνδρῶν, ὡς ἐδήλωσε πολὺν ἄγων χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, ἐπεὶ κατὰ μέσον τὸ Αἰγαῖον ἐγένοντο, ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ οἱ ναῦται· ὁ δὲ «Ἐπεὶ ταῦτα ὑμῖν δέδοκται», ἔφη, «ἀλλὰ¹ τὴν σκευὴν ἀναλαβόντα με καὶ ἄσαντα θρῆνόν τινα ἐπ' ἐμαυτῷ ἐκόντα ἐάσατε ῥῖψαι ἐμαυτόν». Ἐπέτρεψαν οἱ ναῦται καὶ ἀνέλαβε τὴν σκευὴν καὶ ἦσε πάνυ λιγυρόν, καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν ὡς αὐτίκα πάντως ἀποθανούμενος· δελφίς δὲ ὑπολαβὼν αὐτὸν ἐξήνεγκεν² ἐπὶ Ταίναρον.

¹ ἀλλὰ: «almeno». —